

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

KAIŠIADORIŲ krašto šviesuoliai

Dailininkus Jakševičius prisimenant

Vytautas BUDVYTIS
Kaišiadorių muziejaus muziejininkas

„Sakoma, kad išmintingas ir doras žmogus šeimoje turi kalbėti apie savo tėvus, protėvius su didžiausia pagarba, nes šeima yra ta vieta, kur išlieka giminės istorija. Man dalia skyrė, kad apie savo artimuosius galiu kalbėti didžiudamasi, matyti ir gėrėtis jų sukurtais kūriniais, kurių nereikia eksponuoti parodose. Jie stovi miestų aikštėse, bažnyčiose, parkuose ir turi didelę prasmę ir reikšmę Lietuvos kultūriname gyvenime, – apie architektų, skulptorių, dailininkų Jakševičių šeimos kūrybinę grupę kalbėjo jų giminaitė Rema Bartkienė. – Beveik visi Jakševičių kūriniai yra įtraukti į Lietuvos kultūros paveldą. Tačiau šiandien dar negalime tvirtinti, kad visas šių menininkų kūrybinis palikimas atrastas, sukomplektuotas ir įvertintas“.

2016 m. liepos 19 d. Kaišiadorių kultūros centre įvyko Violetos Astrauskienės fotografijų parodos „Skulptorių Jakševičių kūrybos palikimas“, skirtos Vincento Jakševičiaus 80-osioms mirties metinėms, atidarymas. Renginyje dalyvavo menotylininkė prof. Laima Šinkūnaitė, knygos „Kaišiadorių Kristaus Atsimainymo katedra“ autorė Renata Drulienė, Kaišiadorių vyskupijos generalvikaras dr. Algirdas Jurevičius, Kaišiadorių muziejaus direktorius Olijardas Lukoševičius. Parodos atidarymą papuošė Kaišiadorių meno mokyklos smuikininkės Rimos Lukoševičienės ir pianistės Laimos Mažuolytės nuostabiai atlikta klasikinė muzika. Renginyje dalyvavo ir Jakševičių giminaitė Rema Bartkienė, kuri išsamiai pristatė Vincento, Silvano ir Adomo Jakševičių biografijas ir svarbiausius darbus. Šie menininkai ypač išsiskiria darbais Švėkšnos (Šilutės r.) dvaro parke, o Kaišiadorių krašte – Kaišiadorių katedros interjero puošyba bei Žiežmarių Laisvės paminklu.

Jakševičiai – tėvas Aleksandras, jo sūnūs Vincentas ir Benjaminas bei vaikaičiai Silvinas ir Adomas – apkelio ne vieną Lietuvos vietovę, palikdami daug nuostabių kūrinių ir dalelę savo širdies bei talento.

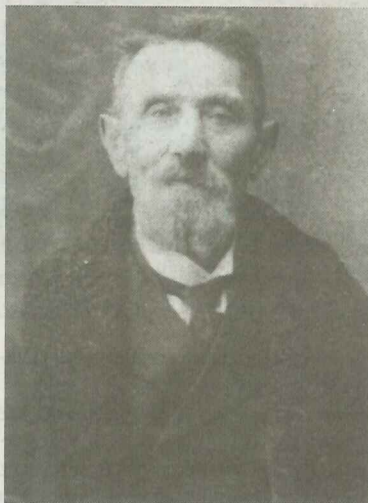
Pirmojo šios giminės menininko Aleksandro Jakševičiaus (1844–1934) žymiausias darbas – Naujamiesčio (Pa-

nevėžio r.) bažnyčios šventoriaus vartai. Vartai neogotikiniai, puošti angelų ir Marijos skulptūromis, pastatyti 1917 m. Aleksandro sūnaus Vincento Jakševičiaus (1873–1936) kūrinių yra daugelyje Lietuvos vietovių. Žymiausi jo darbai: Švėkšnos, Alantos, Kaišiadorių, Gegužinės bažnyčių altoriai, skulptūros A. Pliaterio dvaro parke Švėkšnoje, vyskupo sostas ir krėsiai Kaišiadorių katedroje.

Vincentas Jakševičius su žmona Marija užaugino keturis vaikus: Silvaną, Heleną, Romaną ir Adomą. Du jų – Silvanas ir Adomas – pasekė tėvo ir senelio pramintu keliu į kūrybos pasaulį.

Vincentas Jakševičius (1873–1936)

Vincentas Jakševičius gimė Aukštaitijoje, netoli Panevėžio, Naujamiesčio apylinkėse, skulptoriaus Aleksandro Jakševičiaus šeimoje. Vincentas jau nuo mažens buvo gabus dailė. Šeima gyveno sunkokai. Dar būdamas mažas jis iš medžio ką nors išdroždavo ir nunešdavo ponams. Ponai jam duodavo pinigų ar dar ką nors. Kai Vincentui buvo penkiolika metų, jis išdrožė caro portretą. Šis buvęs toks gražus, kad ponas dvarininkas nusiuntė portretą į Peterburgą. Caras neliko abejingas jauno provincijos vaiko talentui – netrukus iš Peterburgo atėjęs raštas – taip Vincentas įgijo teisę nemokamai baigti mokslus. Būdamas itin gabus ir imlus

Aleksandras Jakševičius (1844–1934)

mokslui, jis greičiau negu įprasta baigė gimnaziją ir nutarė tęsti studijas Vilniaus dailės institute. Ten išmoko labai tiksliai braižyti planus, projektuoti, gavo drožybos, liejimo iš gipso, skulptūros lipdymo, įrankių ir medžiagų paruošimo, technologijos pagrindus. Vėliau V. Jakševičius žinias gilino ir Peterburgo meno akademijoje.

Studijuojant susiformavo ir V. Jakševičiaus erdvinio mąstymo bei formos pajautimo įgūdžiai. Jis išmoko tiksliai kopijuoti šventųjų figūras, suprasti ir išreikšti judesio momentą, atrinkti esmingiausius modelių bruožus. Visa tai buvo itin svarbu kuriant religinės tematikos siužetus.

V. Jakševičius pasižymėjo įgimta lakia vaizduote. Dirbdamas jis greitai išmoko išgauti reikiamas kuriamų objektų proporcijas, perteikti kūrinių tarpusavio santykius, pasiekti dekoro elementų harmoniją. Visų šių dalykų vėliau jis išmokė ir savo sūnus Silvaną bei Adomą, kurie, išskyrus bendrojo lavinimo mokyklą, niekur kitur daugiau dailės oficialiai nesimokė. Jų akademija tapo bendras darbas su tėvu ir jo pamokos.

Vincento sūnūs iš tėvo paveldėjo menininkų talentą. Ir nuo paauglystės talkino tėvui, taip įgydami žinių ir pro-

Adomas ir Vincentas Jakševičiai

fesionalaus darbo patirties. Dirbdami vienoje komandoje, tėvas ir sūnūs galėdavo imtis didelių darbų – jie vieni pajėgdavo įrengti visos bažnyčios vidų: suprojektuoti ir pastatyti altorius, nulipdyti šventųjų skulptūras, nupiešti paveikslus ir išdekoruoti sienas, atlikti ir visus reikalingus medžio drožybos darbus. Jie pagamindavo ne atskirus baldus, o jų kompleksus, kuriuos sudarydavo dekoratyviniai bažnyčios apdailos elementai, sakyklos, vyskupo sostai, suolai ir daugelis kitų interjero puošybos detalių.

Šeimos atsiminimuose liudijama, kad Vincentas susirgęs sunkia plaučių liga ir turėjo nutraukti mokslą. Tačiau pradėjo daug mankštintis, sportuoti, grūdintis. Grįžęs iš mokslų dirbo kartu su tėvu – sportas ir gimtinių klimatas padėjo ligai pasitraukti. 1893 m. vedė Mariją Juchnevičiūtę, bajoraitę iš Panevėžio parapijos. Jų šeimyninis gyvenimas buvo ištisa kelionė iš vienos vietos į kitą: baigiant darbus vienoje bažnyčioje, tekdavo keltis į kitą miestelį, kur vėl reikėjo nuostabių kūrinių. 1899–

1903 m. skulptorius darbavosi Joniško bažnyčioje. Joniškėje gimė sūnus Silvanas ir duktė Helena. Be Silvano ir Helenos šeimoje dar užaugo sūnūs Romanas ir Adomas.

Iki šiol nežinoma, kur menininkai dirbo iki lemtingo pakvietimo į Švėkšną. Tačiau žinoma, kad Švėkšnos klebonas Julius Maciejauskas naujai statomai bažnyčiai ieškojo geriausių to meto meistrų. Tikėtina, kad dar dirbdamas Panevėžyje jis sužinojo apie V. Jakševičiaus talentą ir darbus, susipažino su juo. Tokiu būdu XX a. pradžioje Aleksandras ir Vincentas Jakševičiai buvo pakviesti Švėkšnos bažnyčios interjero darbams. Gabių, pripažintų meistrų nepaleido ir grafas Jurgis Pliateris, k. skyrė V. Jakševičiui žemės sklypą, medienos namo statybai. Vincento ir Marijos Jakševičių šeima labai bendravo su grafais Pliateriais, jiems ir dirbo. Taip Švėkšnos miestelis pasipuošė Jakševičių kūrinių: 1912–1914 m. pastatytas Šv. Florijono paminklas, Švėkšnos dvaro parko tvenkinio salelėje – deivės Dianos skulptūra. Šie paminklai išliko iki šių dienų.

Netoli Švėkšnos, prie kelio Švėkšna-Saugos, Aleksandras ir Vincentas Jakševičiai įrengė vadinamąją Lurdo grotą. Menininkai yra įrengę ir daugiau tokių grotų kitose Lietuvos vietovėse, kur yra apsireiškusios Švč. Mergelė Marija: Dembavoje (Panevėžio r.), Gardame (Šilutės r.), Veiviržėnuose ir Ablingoje (Klaipėdos r.).

Vincentas buvo kviečiamas dirbti ir į kitus dvarus. Taip menininkų Jakševičių darbai liko Rusijos, Lenkijos, Baltarusijos ir kitų dvarų parkuose, rūmuose, miestų aikštėse. Pirmojo pasaulinio karo metais Jakševičiai buvo pasitraukę į Gudiją.

Paskutinius savo gyvenimo metus skulptorius praleido Kaišiadoryse, gyveno kapitono Gudyno (dabartinėje Gedimino) gatvėje Nr. 16. 1936 m. liepos 19 d., statant Gegužinės bažnyčios centrinių altorių, V. Jakševičių ištiko širdies smūgis ir jis netrukus mirė. Palaidotas Kaišiadorių kapinėse.

Tęsinys kitame numeryje

Deivės Dianos statula Švėkšnos dvaro parke V. Astrauskienės nuotr.

Helena Jakševičiūtė Švėkšnos dvaro parke. Apie 1928 m.

Pustlapį parengė Jonas LAURINAVIČIUS